

Argumentacje starochińskich logików

Jerzy Pogonowski

Zakład Logiki Stosowanej UAM
www.logic.amu.edu.pl
pogon@amu.edu.pl

Ustroń 2.IV.2009

Taoistyczny Sen

Once I, Chuang Tzu, dreamed I was a butterfly and was happy as a butterfly. I was conscious that I was quite pleased with myself, but I did not know that I was Tzu. Suddenly I awoke, and there was I, visibly Tzu. I do not know whether it was Tzu dreaming that he was a butterfly or the butterfly dreaming that he was Tzu. Between Tzu and the butterfly there must be some distinction. [But one may be the other.] This is called the transformation of things.

Sen Chuang Tzu (?)
Sen Motyla (?)

Chuang Tzu i Hui Shi: dialog Taoisty z Sofistą

Chuang Tzu i Hui Shi: dialog Taoisty z Sofistą

Chuang Tzu and Hui Shi were strolling on the bridge above the Hao river. „Out swim the minnows, so free and easy!” said Chuang Tzu. „That’s how fish are happy!”

„You are not a fish. Whence do you know that the fish are happy?”

„You aren’t me. Whence do you know that I don’t know the fish are happy?”

„We’ll grant that not being you I don’t know about you.

We’ll grant that you are not a fish, and that completes the case that you don’t know the fish are happy.”

„Let’s go back to where we started. When you said „Whence do you know that the fish are happy?”, you asked me the question already knowing that I knew. I knew it from up above the Hao.”

Plan na dziś

W odczycie poświęcimy uwagę:

- dokonaniom Janusza Chmielewskiego (1916–1998);
- niektórym współczesnym ustaleniom dotyczącym refleksji logicznej w starożytnych Chinach;
- wybranym przykładom argumentacji z tekstów starochińskich.

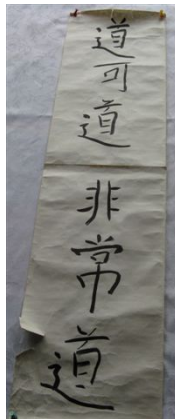
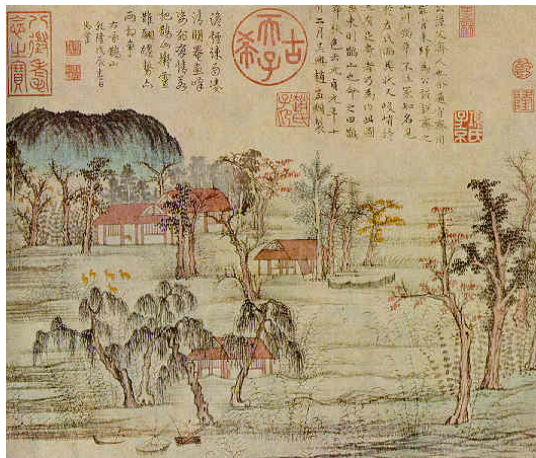
Będziemy starali się argumentować, że:

- refleksja ta znajdowała się na poziomie *protologicznym* (wedle standardów logiki Zachodu);
- używane w niej sposoby argumentacji można do tych standardów sprowadzić.

- Graham, A.C. 1978. *Later Mohist Logic, Ethics and Science*. The Chinese University Press and the School of Oriental and African Studies, London and Hong Kong.
 - Graham, A.C. 1989. *Disputers of the Tao. Philosophical Argument in Ancient China*. Open Court, La Salle, Illinois.
 - Hansen, C. 1983. *Language and Logic in Ancient China*. University of Michigan Press, Ann Arbor.
 - Christoph Harbsmeier, *Language and Logic*, Part I in: Joseph Needham, *Science and Civilisation in China*, vol. 7, Cambridge University Press, Cambridge 1998.
-
- Anna Uryasz-Majewska, Wybrane podstawowe pojęcia starożytnej logiki chińskiej, *Investigationes Linguisticae III*, 1998, Institute of Linguistics, Adam Mickiewicz University, Poznań, 91–188. Tekst rozprawy magisterskiej obronionej w 1991 roku (promotor: Jerzy Pogonowski).

Początek podróży

Tao ke tao fei chang tao.

*It was during the 1960s, when some scholars with a solid logical background began to write about logic in China, that Chinese logical tradition began to be interpreted in a way that could make sense to historians of logic in general. It is the considerable merit of Janusz Chmielewski to have acted on the insight that in order to study Chinese logic it is useful to know about Western formal logic. Janusz Chmielewski's **Notes on Early Chinese Logic I to VIII** (1962 to 1969) are the first sustained attempt to apply formal logic to Classical Chinese texts. [Joseph Needham, *Science and Civilisation in China*, vol. 7, Cambridge University Press, Cambridge 1998. Part I: Christoph Harbsmeier, *Language and Logic*, 21–22.]*

- *Język starochiński jako narzędzie rozumowania, Sprawozdania z prac naukowych Wydziału I Polskiej Akademii Nauk* 8, 2, 1964, 108–133.
- *Concerning the Problem of Analogic Reasoning in Ancient China, Rocznik Orientalistyczny* 40, 2, 1979, 64–78.
- *Zasada redukcji do absurdu na tle porównawczym, Studia Semiotyczne* XI, 1981, 21–106.

Notes on Early Chinese Logic

Omawiany cykl prac był ówczesnie pierwszym tak obszernym przedstawieniem starożytnej logiki chińskiej z użyciem środków współczesnej logiki matematycznej. Ich nowatorstwo polegało m.in. na:

- konsekwentnym stosowaniu logiki predykatów w analizie rozumowań prowadzonych przez starożytnych chińskich filozofów;
- zwróceniu uwagi na możliwość wykorzystania innych jeszcze środków logicznych w tej analizie (np.: λ -rachunku, logiki kombinatorycznej, logiki modalnej oraz intuicjonistycznej);
- analizie tzw. *sorytów chińskich* w terminach rachunku zdań, a nie w terminach sylogistycznych;
- zaproponowaniu struktury logicznej dla kanonów Moistów;
- wykryciu praw logicznych używanych w tekstach starochińskich.

Metodologia Chmielewskiego

Swój plan badawczy Chmielewski przedstawiał tak oto (*Notes*, I, 8):

- *to single out some more or less typical forms of reasoning occurring in the texts of early Chinese philosophers;*
- *to define them from the standpoint and in terms of elementary formal logic;*
- *to find out general logical laws and notions underlying them; and*
- *as far as possible, to compare them with the ancient logical theory of the West.*

Każdemu, kto studiował historię logiki nasuwa się w tym miejscu analogia z propozycjami Jana Łukasiewicza dotyczącymi rekonstrukcji starożytnej logiki greckiej.

Klasyczny język chiński

Logików może zainteresować specyfika języka starochińskiego, np.:

- analityczność tego języka;
- brak obligatoryjnego wyrażania niektórych kategorii gramatycznych obecnych w językach SAE;
- rozdzielenie znaczeń oddawanych przez spójkę *jest* w językach SAE; rola znaku *yeh*;
- brak spójnika alternatywy (zamiast $\alpha \vee \beta$ spotykamy konstrukcję $\neg\alpha \rightarrow \beta$);
- różnorodność negacji (np. *fei*, *pu*, *wu*) oraz kwantyfikatorów (np. *mo* — kwantyfikator zerowy);
- problem traktowania rzeczowników jako niepoliczalnych;
- brak interpunkcji i brak jednoznacznych kryteriów podziału syntaktycznego (włącznie z granicą międzyzdaniową) w piśmie.

Soryty

- ① *In order to obtain the kingdom there is a way:*
- ② *If one obtains the people, one obtains the kingdom;*
- ③ *In order to obtain the people there is a way:*
- ④ *If one obtains the hearts of the people, one obtains the people;*
- ⑤ *In order to obtain the hearts of the people there is a way:*
- ⑥ *If one collects for the people what they like and does not impose on them what they dislike, [one obtains the hearts of the people].*

W analizie logicznej tego tekstu bierzemy pod uwagę jedynie zdania 2, 4 oraz 6.

Zasługą Chmielewskiego jest m.in. to, że zauważa on, iż tego typu wnioskowania nie powinny być analizowane w terminach klasycznej sylogistyki (jak próbowano to czynić), lecz raczej w aparaturze pojęciowej klasycznego rachunku zdań.

Rozumowania

Specyfika rozumowań w tekstach starochińskich polega na *debatowaniu*, prowadzeniu *dysputy* raczej niż na przeprowadzaniu *dowodów*.

- Wedle Chmielewskiego, *prawda* to pojęcie epistemologiczne, a nie logiczne.
- Dla Konfucjusza (i jego uczniów) *prawda* to: *szczerłość* (lub *wiarygodność*).
- U Taoistów: przekonanie o ograniczeniach języka, jako narzędzia dociekania prawdy. *Tao, które można wyrazić słowami, nie jest (prawdziwym) niezmiennym tao. Nazwa, którą można je określić, nie jest (prawdziwą) niezmienną nazwą.* [„Tao Te Ching”].
- Wnioskowania eliptyczne; stosowanie metafor.
- Implikacja i wynikanie/związek przyczynowy (znaki: *tse* oraz *ku*).
- Modalności (*shi* — być słusznym, *ke* — być akceptowalnym).

Prawa dedukcyjne

Starożytna logika chińska nie wypracowała żadnego *systemu* logicznego. Używano jednak niektórych ważnych praw logicznych i reguł, znanych w logice Zachodu, np.:

- reguły *modus ponens* (np.: *Jeżeli (kiedy) człowiek umiera, to nauka się kończy. [Człowiek jest śmiertelny.] Zatem, nauka ma swój kres.*);
- prawa *niesprzeczności* (np. przypowieść Han Fei o tarczy i włócznie: nie mogą istnieć jednocześnie: włócznia, która przebija wszystko oraz tarcza, której nic nie może przebić);
- reguły *modus tollens*, reguły *sylogizmu hipotetycznego*,...

Zdawano sobie sprawę z różnic logicznych występujących w tzw. *zdaniach paralelnych*: *Biały koń jest koniem. Jeździć na białym koniu to jeździć na koniu. Ale: Jeśli oko konia jest ślepe, koń jest ślepy. Jeśli oko konia jest duże, nie mówi się, że koń jest duży.*

Paradoksy

- *Oczy nie widzą.*
- *Osierocone źrebię nigdy nie miało matki.*
- *Cień lecącego ptaka nigdy się nie ruszył.*
- *Niebo jest tak nisko jak ziemia, góry są na tym samym poziomie, co mokradła.*
- *Koła nie dotykają ziemi.*
- *Jeśli od liny długości jednej stopy co dzień odejmować połowę, nie zakończy się tego nawet po dziesięciu tysiącach pokoleń.*

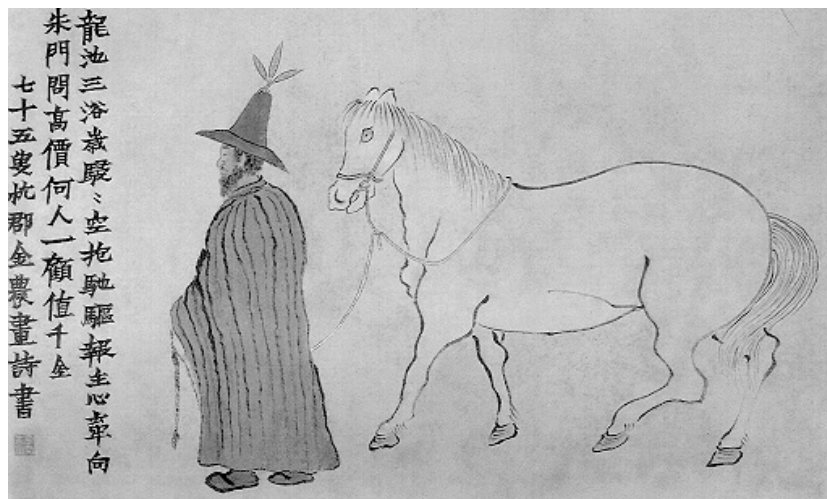
Chmielewski dokonuje oryginalnej analizy słynnego *Pai ma fei ma* (Biały koń nie jest koniem), pokazującej, iż nie mamy do czynienia z paradoksem; wykorzystuje przy tym aparat pojęciowy rachunku zbiorów (podobnie, jak czynili to H. Greniewski i O. Wojtasiewicz w „From the history of Chinese logic”, *Studia Logica* **IV**, 1956, 241–243).

Pai ma fei ma

- A. Is it admissible that „a white horse is not a horse (*Pai ma fei ma*)?”
- B. It is admissible.
- A. Why should be so (*ho tsai*)?”
- B. ‘Horse’ is that by which we name the shape. ‘White’ is that by which we name the colour. Naming the colour is not (the same as) naming the shape. Therefore I say: „‘white horse’ is not (the same as) ‘horse’ (*Pai ma fei ma*).”

(przekład tego fragmentu: Harbsmeier)

Pai ma fei ma

Język starochiński jako narzędzie rozumowania

(1)(a) Jeżeli jest sprawiedliwość na świecie, to jest życie; jeżeli nie ma sprawiedliwości, to jest śmierć. (b) Jeżeli jest sprawiedliwość (na świecie), to jest bogactwo; jeżeli nie ma sprawiedliwości, to jest ubóstwo. (c) Jeżeli jest sprawiedliwość (na świecie), to jest porządek; jeżeli nie ma sprawiedliwości, to jest nieporządek. (2)(a) [Otóż] Niebo pragnie życia na świecie i nienawidzi śmierci. (b) (Niebo) pragnie bogactwa na świecie i nienawidzi ubóstwa. (c) (Niebo) pragnie porządku na świecie i nienawidzi nieporządku. (3) [Stąd wiem, że] Niebo pragnie sprawiedliwości (na świecie) i nienawidzi niesprawiedliwości.

Chmielewski przeprowadza analizę semantyczną tego rozumowania, a następnie proponuje jego formę logiczną:

Język starochiński jako narzędzie rozumowania

$$\begin{array}{ll}
 (1) & (a) \quad (\varphi a \rightarrow \psi_1 a) \wedge (\varphi' a \rightarrow \psi'_1 a) \\
 & (b) \quad (\varphi a \rightarrow \psi_2 a) \wedge (\varphi' a \rightarrow \psi'_2 a) \\
 & (c) \quad (\varphi a \rightarrow \psi_3 a) \wedge (\varphi' a \rightarrow \psi'_3 a) \\
 (2) & (a) \quad (b\Phi\psi_1 a) \wedge (b\Phi'\psi'_1 a) \\
 & (b) \quad (b\Phi\psi_2 a) \wedge (b\Phi'\psi'_2 a) \\
 & (c) \quad (b\Phi\psi_3 a) \wedge (b\Phi'\psi'_3 a) \\
 \hline
 (3) & (b\Phi\varphi a) \wedge (b\Phi'\varphi' a)
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 (1) & \varphi a \equiv \psi_i a \\
 (2) & (b\Phi\psi_i a) \wedge (b\Phi'\psi'_i a) \\
 \hline
 (3) & (b\Phi\varphi a) \wedge (b\Phi'\varphi' a)
 \end{array}$$

Zasada redukcji do absurdu na tle porównawczym

Przez zasadę redukcji do absurdu rozumie się tutaj prawo KRZ:

$$(p \rightarrow \neg p) \rightarrow \neg p.$$

Chmielewski egzemplifikuje posługiwanie się tą zasadą w tekstach starogreckich, starochińskich oraz buddyjskich. W przypadku starochińskim chodzi o następujący fragment tzw. rozdziałów dialektycznych *Mo-tsy*:

Kan. *Fałszem jest uważać wszystkie wypowiedzi za fałszywe. Wyjaśnienie leży w jego [= tego, kto tak mówi] własnej wypowiedzi.*

Wyj. *Fałsz jest niedopuszczalny. Jeżeli wypowiedź owego człowieka jest dopuszczalna, to znaczy nie jest fałszywa, w takim razie istnieją dopuszczalne wypowiedzi. Otóż wypowiedź tego człowieka jest niedopuszczalna: jeżeli przyjąć [ją] za prawdziwą (i tang), to z konieczności okazuje się nieprawdziwa (pi pu tang).*

Zasada redukcji do absurdu na tle porównawczym

Chodzi tu zatem o obalenie tezy głoszącej, iż „wszelkie wypowiedzi [=zdania] są fałszywe”. Każdy czytelnik, któremu znana jest logika Zachodu, zauważy podobieństwo tej argumentacji do następującego fragmentu *Przeciw logikom* Sekstusa Empiryka:

Jeżeli bowiem wszystko jest fałszywe, fałszywe będzie i to, że wszystko jest fałszywe, skoro i to jest czymś z zakresu wszystkich rzeczy. A jeśli jest fałszywe, że wszystko jest fałszywe, prawdziwe będzie sprzeczne z tym [twierdzenie], że nie wszystko jest fałszywe. Jeśli więc wszystko jest fałszywe, to nie wszystko jest fałszywe.

Zasada redukcji do absurdu na tle porównawczym

Obecność omawianej zasady logicznej poświadczona jest także w tekstach wczesnobuddyjskich:

*Gdy mówisz, że odrzucasz **wszystko**, czy to [twoje powiedzenie] wchodzi w liczbę **wszystko**, czy nie wchodzi w liczbę **wszystko**? Jeśli wchodzi w liczbę **wszystko**, to sam odrzucasz to, co mówisz. [...] Jeżeli zaś [to twoje powiedzenie] nie wchodzi w liczbę **wszystko**, to nie ma **wszystkiego** [sc. w twoim **wszystko**].*

Kanoniczny Budda skłaniał się ku stanowisku: *sabbam me na khamati* (palijskie: dosłownie *wszystkiego nie uznaję*, w potocznej polszczyźnie *nie uznaję żadnego poglądu*).

Zasada redukcji do absurdu na tle porównawczym

Chmielewski przytacza także swoje tłumaczenie (z tybetańskiego) fragmentu traktatu *Vigraha-vyāvartanī* (w przybliżeniu: *odwracanie sporu*) ze szkoły madhjamików:

*Jeżeli wszelkich rzeczy
Samobyt w ogóle nie istnieje,
Twoje słowa także są samobytu pozbawione
I samobytu odeprzeć nie są zdolne.*

*Jeżeli zaś owe słowa posiadają samobyt,
Twoja poprzednia teza zostaje naruszona.
Skoro zachodzi taka niezgodność,
Winienesz wypowiedzieć specjalną rację.*

Przykłady argumentacji

W drugiej części podajemy przykłady argumentacji, w przekładach zaczerpniętych z pracy Christophera Harbsmeiera *Language and Logic* [z monumentalnego cyklu Josepha Needhama *Science and Civilisation in China*].

Wiedza nieboszczyków

Tzu Kung asked Confucius: „Do the dead have knowledge or do they not have knowledge?”

The Master said: „I might want to say that the dead have knowledge. But then I am afraid that filial sons and obedient grandsons abandon their old folks and leave them unburied.

I might want to say that the dead have no knowledge. But then I am afraid that unfilial sons would abandon their parents and leave them unburied.

You want to understand whether the dead have knowledge or not. When you die you will find out in due course. There is no hurry now.

Termin *zgodność z faktami* był wyrażany przez partykułę *tang*; por. np. stwierdzenie Han Fei:

Any minister, if not loyal, must be condemned to death. If what he says be not true (tang), he must be condemned to death, too.

Wiedza i mniemanie: Tygrys na rynku

(Phang Kung) said: „Suppose one person maintains there is a tiger in the market. Would you believe it?”

(The King) replied: „No.”

„Suppose two people maintained that there is a tiger in the market. Would you believe it?”

„No!”

„Suppose three people maintained there is a tiger in the market. Would you believe it?”

„Yes, I would.”

Phang Kung continued: „It is perfectly clear that there is no tiger in the market, but when three maintain that there is one, that makes a tiger!”

Wiedza i mniemanie: Wielki Sen

- *How do I know that what I call not-knowing is not knowing?*
- *How do I know that to take pleasure in life is not a delusion?*
How do I know that we who hate death are not exiles since childhood who have forgotten the way home?
Who banquets in a dream, at dawn wails and weeps. Who wails and weeps in a dream, at dawn goes out to hunt. While we dream we do not know that we are dreaming, and in the middle of a dream interpret a dream within it. Not until we wake up do we know that we are dreaming. Only at the Great Awakening shall we know that this was a Great Dream. Yet fools think they are awake, so confident that they know what they are, princes, herdsmen, incorrigible! You and Confucius are both dreams, and my calling you a dream is also a dream.

Tako rzecze wróżbita

In the fourth month there was a fire in Chhen. Pi Tsao of Cheng said: „In five years the state of Chhen will be re-established and after 52 years it will finally perish.” Tzu Chhan asked for a reason (ku).

Pi Tsao replied: „Chhen belongs to the element of water and is under the supervision of Chhu. Now the fire-star has come out and broght fire to Chhen. This indicates that Chu is ousted and Chhen is established.

Antagonistic elements are ruled by the number five. That is why I say in five years. The year-star must five times come to the configuration kuo hou before Chhen perishes. That Chhu will gain control over it is in the nature of Heaven. That is why I say 52 years.”

Konfucjusz i młodociany Kopernik

Confucius was travelling in the east when he came upon two small boys arguing with each other. One boy said: „I think the sun is closer at sunrise and further away from us at noon.” The other boy said: „The sun is further away at sunrise and closer at noon.”

The one boy said: „At sunrise the sun is as large as the cover of a carriage. At noon it is as small as the cover of a plate. The sun is closer at sunrise and further away from us at noon, for surely that which is further away is smaller than that which is closer.”

The other boy said: „At sunrise the sun is refreshingly cool. At midday it feels as hot as putting your finger into hot soup. The sun is further away at sunrise, for surely (the same object) which feels hotter is closer to us than when it feels cooler.”

Confucius was unable to solve the puzzle.

The two small boys laughed at him and said: „Who would think you knew anything?”

Dlaczego należy być posłusznym?

Mo Tzu said: „Be obedient. Be careful. Be sure to do what Heaven desires and avoid what Heaven abominates. Now, what does Heaven desire and what does Heaven abominate?”

Heaven desires righteousness and abominates unrighteousness.

How do we know this?

Because righteousness is the standard.

How do we know that righteousness is the standard?

Because with righteousness the world will be orderly. Without it the world will be disorderly. So this is how I know that righteousness is the standard.”

Historia i Tradycja

- *The ruler of Yü desired the chariots from Chhü Chhan and the jade from Chhui Chi, and he did not listen to Kung Chih-Chhi's advice. As a result his country was laid waste and he himself died. Therefore it is said: „No fault is more painful than the urge to get hold of things.”*
- *Thus Mo Tzu said: „To have music is wrong.” How do we know that this is right? It is found in the Code of Punishment of Thang among the books of the ancient kings. This book proclaims: „To have constant dancing in the palace is called the withes' pleasure.”*

Wyższość czynów nad słowami

Hearing of something is better than not hearing about it. Seeing a thing for oneself is better than hearing about it. Understanding something is better than seeing it. Performing something is better than understanding it. The learning stops when performance is reached. Performing (a desirable act) is enlightenment (ming). Being enlightened about a thing amounts to being a sage.

If one's words are outside the area of humaneness, then it would be better to be silent than to speak, and it would be better to be fumbling than to be well-argued. All talk that is not in accordance with the former kings and with propriety and righteousness we call cantankerous. Even if the words are well-argued, the gentleman will not listen to it.

Honor (i humor) niesamobójcy

In Chhi there was a servant who refused to commit suicide for the sake of his master who got into trouble. In the street he met an old acquaintance who said: „How come you're still alive?”

„Well, everyone serves others to gain an advantage. Dying is not an advantage. Therefore I refused to die.”

„But will you be able to face other people (having failed to commit the obligatory suicide)?”

„Well, do you imagine I could face them if I were dead?”

Adwokat doskonały

There was a flood around the river Wei. A rich man from Cheng drowned. Somebody fished out the dead body and the rich man's family wanted to buy back the body. However, the man who had found the body demanded a lot of money. The rich family complained to Têng Hsi, who replied: „Leave him, no one else will buy the body anyway.” The man who had found the body got angry and he too complained to Têng Hsi, who replied: „Leave them! They have nowhere else to buy the body from anyway.”

When X (chia) and Y (i) each have intercourse with the woman Z (nü tzu ping) and X and Y for this reason come to injure each other, then if Z does not know about this, how is she to be accused? She is not to be accused.

Zamęt w słowach prowadzi do chaosu w świecie

When names are not correct, what is said will not sound reasonable.

When what is said does not sound reasonable, affairs will not culminate in success.

When affairs do not culminate in success, rites and music will not flourish.

When rites and music do not flourish, punishments will not fit the crimes.

When punishments do not fit the crimes, the common people will not know where to put hand or foot.

Thus when the gentleman says something, the name is sure to be usable in speech, and when he says something, this is sure to be practicable. The thing about the gentleman that he is anything but casual where speech is concerned.

Kanony Moistów

Najbardziej systematyczną spuściznę logiczną pozostawili po sobie niewątpliwie późni Mości. Tzw. *Rozdziały Dialektyczne* księgi *Mo tzu* zawierają jednak nie tylko treści logiczne, ale wiele ustaleń metodologicznych oraz epistemologicznych. Znajdujemy w nich definicje oraz stwierdzenia, podane w planowo zorganizowanym porządku. Kanony wraz ze swoim objaśnieniami zajmują rozdziały 40–43, po czym następują dwa rozdziały o naturze bardziej opisowej, 44 i 45.

The purpose of logical analysis is (1), by clarifying the distinction between right and wrong (shih fei), to inquire into the principles of order and misrule; (2), by clarifying points of sameness and difference, to discern the patterns of names and objects; (3), by settling the beneficial and the harmful, to resolve confusion and doubts. Only after that may one by describing summarise what is so of the myriad things, by sorting seek out comparables in the multitude of sayings.

Kanon Moistów

Canon: By learning we add something (to our knowledge).

Explained by: the objector himself.

Explanation: He considers that learning does not add anything and accordingly informs the other. This amounts to causing the other to know that learning does not add anything, i.e., it amounts to teaching.

If one believes that by learning one does not add anything, then it is inconsistent to teach.

Canon: Non-existence does not necessarily (*pi*) presuppose existence.

Explained by: What is referred to.

Explanation: In the case of non-existence of something, the thing has to exist before it is in this way non-existent. In the case of the non-existence of the sky's falling down, it is non-existent without ever having existed.

Kanony Moistów

Canon: If you know *kou* (dogs), to say of yourself that you do not know *chhüan* (dogs) is a factual mistake (*kuo*).

Explained by: identity of objects.

Explanation: If the knowing of *kou* (dogs) is identical with the knowing of *chhüan* (dogs), then there is a mistake. If there is no identity, there is no mistake.

Canon: The standard (*fa*) is that in being like which something is so.

Explanation: The mental picture (*i*), the compass, a circle, all these may serve as standard (*fa*).

Kanony Moistów

Canon: The 'reason' (*ku*) is (such that) if and only if something has got it, it will come about.

Explanation: Minor reason: having this, it will not necessarily (*pi*) be so. Lacking this, it will necessarily (*pi*) be so. . .

Major reason: having this, it will necessarily be so. Lacking this, necessarily (*pi*) it will not be so. . .

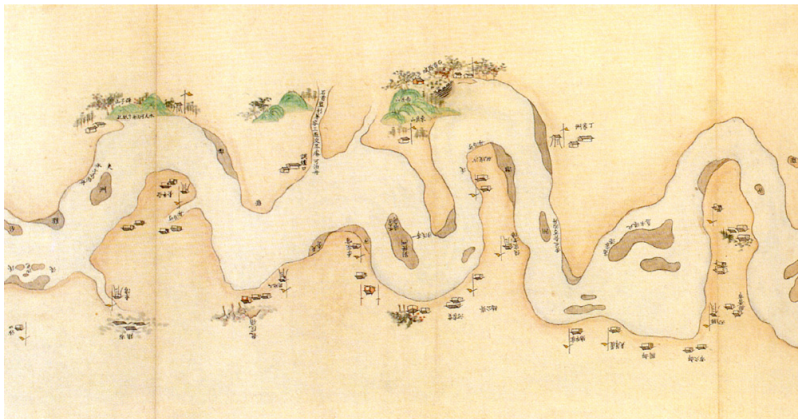
Canon: Names (*ming*) are unrestricted, classifying or privative.

Explanation: 'Thing' is unrestricted. Any object necessarily (*pi*) requires this name.

Naming something 'horse' is classifying. For 'like the object' we necessarily (*pi*) use this name.

Naming something 'Jack' is privative. This name stays confined in this object. . .

Koniec podróży

Koniec podróży

Staraliśmy się zwrócić uwagę na to, że pionierskie analizy przeprowadzone pół wieku temu przez Janusza Chmielewskiego w niczym nie ustępują analizom proponowanym całkiem współcześnie.

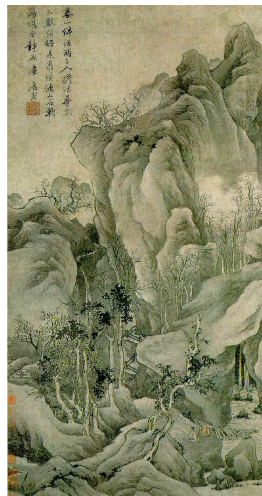
Systematyczne przedstawienie dorobku starochińskiej refleksji logicznej nie jest oczywiście możliwe w ramach jednego odczytu.

Staraliśmy się, aby wybrane przykłady argumentacji były w miarę reprezentatywne dla tego dorobku (choć celowo pominęliśmy niektóre szkoły, np. chińską logikę buddyjską). Jeśli słuchacze odebrali tę próbę jako chaotyczną, to proponujemy uspokojenie w postaci jeszcze kilku nastrojowych obrazów:

88. Wang Ximeng (c. 1096–c. 1120)
A Thousand Li of Rivers and Mountains
Handscroll, ink and heavy color on silk; h. 1'8", l. 36'9"
Song

